

Broj 2.

FEBRUAR, 2019. BILTEN

Republika Srbija
Ministarstvo
poljoprivrede, šumarstva
i vodoprivrede

Poljoprivredne
stručne
službe
Srbije

Институт за
примену науке
у пољопривреди

Sektor za ruralni razvoj

www.psss.rs

Kako do sertifikovanog
organskog proizvoda

Sačuvajmo autohtone sorte
krušaka kalemljenjem

Proizvodnja jarog stočnog
graška

Ishrana priplodnih ovaca,
šilježadi i dvizadi

Zimska zaštita voćaka

Menadžment na
poljoprivrednim gazdinstvima

Objavite ponudu svojih
poljoprivrednih proizvoda

STIPS

Cene voća i povrća na
zelenim i kvantaškim
pijacama u Srbiji

Cene žive stoke na
stočnim pijacama u Srbiji

Cene žitarica i stočne
hrane u Srbiji

Tehnički urednik

IZDAVAČ:

POLJOPRIVREDNA
STRUČNA I
SAVETODAVNA SLUŽBA
“POLJOSERVIS” D.O.O.
KNJAŽEVAC

Knjaza Miloša 75
19350 Knjaževac
tel. 019/730-888

E-mail: poljoservis@yahoo.com

poljoservis@yahoo.com

S a d r Ź a j

Naslovi /autori	Strana
1. Kako do sertifikovanog organskog proizvoda -Valentina Aleksić ,dipl.ing. melioracija zemljišta i voda	1- 4
2. Sačuvajmo autohtone sorte krušaka kalemljenjem - Sanja Čokojević , dipl. ing. Voćarstva i vinogradarstva	4 -6
3. Proizvodnja jarog stočnog graška - Srđan Cvetković, dipl.ing. ratarstva	6 -7
4. Ishrana priplodnih ovaca, šilježadi i dvizadi - Neđeljko Pipović, dipl.ing. stočarstva	7-10
5. Zimska zaštita voćaka- Živorad Jovanović, dipl.ing. zaštite bilja	11-12
6. Menadžment na poljoprivrednim gazdinstvima – Dragan Kolčić, dipl.ing.agroekonomije	13-14
7. Agroponuda / STIPS	15-22

Tiraž: 100 primeraka

Kako do sertifikovanog organskog proizvoda

Ako želite da se bavite organskom proizvodnjom, prvi korak ka sertifikaciji je **registracija gazdinstva**.

Vaš sledeći korak je da kontaktirate kontrolne organizacije koje su ovlašćene da vrše kontrolu primene pravila i zakona koji su važeći za organsku proizvodnju. Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine je telo koje svake godine ovlašćuje kontrolne organizacije i objavljuje spisak kompanija koje imaju dozvolu da kontrolišu gazdinstva i izdaju sertifikate. Vi ne možete ni proizvoditi ni prodavati hranu i proizvode kao organske ukoliko nemate potvrdu da je ta hrana proizvedena po svim kriterijumima i standardima, a tu potvrdu dobijate od sertifikacionog tela.

Dobro pripremljena dokumentacija će vam uštedeti i vreme i novac.

Kada registrujete gazdinstvo, kopirajte dokumentaciju koju ste dostavljali jer će vam ista trebati i pri sertifikaciji (izvod iz katastra, mape parcela, izvod iz registra gazdinstava i slično)

Kako izabrati sertifikacionu kuću?

Svake godine Ministar poljoprivrede donosi odluku kojom se ovlašćuju sertifikacione kuće . U 2019. godini poslove kontrole i sertifikacije obavljaće 6 kontrolnih organizacija :

- 1) „CENTAR ZA ISPITIVANJE NAMIRNICA” ДОО, Beograd , Zmaja od Noćaja 11;
- 2) „ECOCERT BALKAN” ДОО, Beograd , Glavna 13M/III;
- 3) „ORGANIC CONTROL SYSTEM” DOO, Subotica , Trg cara Jovana Nenada15/I;
- 4) „ECOVIVENDI” ДОО, Beograd , Voje Veljkovića 14/I ;
- 5) „TMS CEE” ДОО, Beograd , Rudnička 2;
- 6) „SGS BEOGRAD“ ДОО Beograd , Jurija Gagarina 7b .

.Kada ulazite u organsku proizvodnju, vi ćete neizostavno kontaktirati i saradivati sa drugim organskim proizvođačima, pitati ih za savet ili mišljenje, te je možda i najbolje da izbor sertifikacione kuće bude po preporuci već sertifikovanih proizvođača koji imaju iskustva i sa procesom i sa samom kompanijom. Sertifikacija može biti pojedinačna (jedan poljoprivredni proizvođač) i grupna sertifikacija (više poljoprivrednih proizvođača).

Od sertifikacione kuće dobijate ponudu koja uključuje i cenu sertifikacije.

Takođe, **cena sertifikacije se razlikuje**, pa i to može biti odlučujući faktor pri izboru.

Kako izgleda sam proces sertifikacije?

Procedura sertifikacije je veoma slična registraciji gazdinstva. Nakon što se odlučite za sertifikacionu kuću sa kojom želite da saradujete, podnosite im prijavu za uključivanje u organsku proizvodnju. Na osnovu te prijave, sertifikaciono telo sastavlja ugovor i vi dobijate evidencioni broj. U ugovoru se definišu pravila i obaveze ugovornih strana što uključuje jasno definisane uslove pod kojim ostvarujete pravo na dobijanje sertifikata i mere zaštite u slučaju neizvršenja ugovornih obaveza. Osim osnovnih podataka u prijavi, nabitnije je da precizno i jasno objasnite plan proizvodnje i da prijavite kulture ili životinje koje ćete gajiti.

Podaci koje navedete u prijavi moraju biti precizni i tačni jer su to podaci koje će kontrolna organizacija proveravati na terenu.

Kontrolor pravi plan izlazaka na osnovu podataka koje ste naveli, proveravajući sve podatke koje ste naveli u prijavi. Sertifikacione kuće su dužne da obave jednu kontrolu, međutim, po proceni rizika može doći i do vanrednih kontrola. Razlika između redovne i vanredne kontrole je u tome da pri vanrednoj kontroli nisu u obavezi da vam najave dolazak, već sami odlaze na njivu i vrše kontrolu.

Kada potpišete ugovor, vaša proizvodnja je zvanično u procesu konverzije.

Za jednogodišnje biljne vrste, period konverzije je najmanje dve godine pre setve, a za višegodišnje biljne vrste najmanje tri godine pre prve berbe.

U nekim situacijama se period konverzije može i smanjiti. Uput se šalje nadležnom ministarstvu koje može da odobri da se smanji period ukoliko parcele nisu bile tretirane najmanje prethodne tri godine ili kada parcele pripadaju područjima koji su pod merom zaštite.

Kako izgleda kontrola?

Osoba koja kontroliše gazdinstvo i proverava da li ispunjavate uslove nije osoba koja donosi odluku o tome da li ćete dobiti sertifikat.

Na teren prvo izlazi inspektor, koji će u skladu sa podacima koje ste naveli u prijavi, da obilazi vaše parcele i prerađivačke pogone, ukoliko ih posedujete. To znači da će da pregleda polja, opremu i alate koje koristite za proizvodnju, prostorije u kojim skladištite hranu, i slično da bi uporedio stanje vašeg gazdinstva sa propisanim standardima organske proizvodnje. Detaljno će kontrolisati i upotrebljena đubriva i mere kontrole i suzbijanja štetočina a može i da uzme uzorak zemljišta ili proizvoda ako oceni da je to potrebno kako bi sproveo detaljnu hemijsku analizu.

Izveštaj kontrolora procenjuje sertifikator, koji može biti jedna osoba ili komisija, i on ili komisija donosi odluku o statusu gazdinstva.

Nakon toga inspektor sastavlja izveštaj u kojem će da predloži mere korekcije, ukoliko su potrebne i da da sugestije i predlog o statusu proizvodnje.

Kada se utvrdi status organskog proizvođača, sertifikaciona kuća izdaje sertifikat i proizvođač stiče pravo na korišćenje nacionalnog znaka na etiketi proizvoda.

ŠTA JE PERIOD KONVERZIJE?

To je vreme koje je neophodno da se uspostavi sistem rukovođenja farmom po principima organske poljoprivrede, period razvijanja održivog ekosistema. Vreme prelaznog perioda ili perioda konverzije je propisano Zakonom o organskoj poljoprivredi i definisano regulativama Evropske Unije. U ovom periodu vi ste fokusirani na to da od zemljišta koje je možda bilo tretirano pesticidima i drugim hemikalijama, stvorite plodno zemljište.

Ako ste u periodu konverzije, koje su vaše obaveze?

Proizvođač koji je u periodu konverzije mora da primenjuje metode organske proizvodnje, vodi evidenciju o nabavci semena/sadnog materijala, o sredstvima koje koristi za ishranu bilja i zaštitu zemljišta (spisak tih sredstava je definisan Pravilnikom o kontroli), vremenu žetve, drugim rečima o svemu što je vezano za proizvodnju.

Bitno je da precizno vodite dokumentaciju i knjigu polja.

Što se tiče vaših obaveza prema sertifikacionoj kući, dužni ste da obavestavate kontrolnu organizaciju o proizvodnji u određenom roku koji je odredilo sertifikaciono telo. U ovom periodu vi imate pravo da prodajete proizvode, ali ste dužni da ih označite i naglasite da su u periodu konverzije.

Kada istekne period konverzije, vi stičete pravo na sertifikat i dobijate sertifikat ukoliko ovlašćena kontrolna organizacija proceni da ispunjavate sve uslove propisane zakonom, a u skladu sa metodama organske proizvodnje.

Zašto sertifikat predstavlja garanciju za kupca?

Sertifikat je dokument kojim se potvrđuje da se poljoprivredni proizvođač bavi proizvodnjom hrane koja je u skladu sa metodama organske poljoprivrede.

Ono što je proizvođač dužan da ispoštuje kada počne da se bavi organskom proizvodnjom jasno je istaknuto na tom dokumentu. Na sertifikatu se nalaze podaci o sertifikacionoj kući (broj, naziv, sedište i kod sertifikacione kuće), podaci o proizvođaču (naziv, adresa/sedište, delatnost koju obavlja, vrste organskih proizvoda koje proizvodi i procenjena količina na godinu dana). Tu je i datum kontrole, potom datum i mesto izdavanja i pečat ovlašćene organizacije i potpis ovlašćenog lica.

Sertifikatom se ostvaruje pravo da se proizvod obeleži nacionalnim znakom “organski proizvod” i da se koristi logotip sertifikacione kuće.

Sertifikat važi samo godinu dana i sledeće godine se sve ponavlja, ali tada se na sertifikatu ističe da je proizvođač u drugoj godini konverzije. U trećoj godini konačno dobijate organski sertifikovan proizvod.

Svako ko se bavi organskom poljoprivredom, dakle i otkupom, preradom, pakovanjem ili skladištenjem, a ne samo prodajom, može da dobije sertifikat.

Ovo je logo koji mora da nosi svaki organski proizvod i omogućava kupcima da ne dođu u zabludu oko toga koji proizvod je zaista organski.

Valentina Aleksić, dipl.ing. melioracija zemljišta i voda

Sačuvajmo autohtone sorte krušaka kalemljenjem

Autohtone sorte krušaka koje se još uvek mogu naći u našim krajevima su: kaluđerka, ječmenka, zimnjača, vidovača, lubeničarka, carica, arapka, karamanka, ilinjača... Prednost gajenja autohtonih sorata ogleda se u njihovoj otpornosti na pojedine bolesti samim tim smanjenu upotrebu pesticida, visoku rodnost i mogućnost organskog gajenja. Ove sorte možemo sami da proizvedemo kalemljenjem. Pre svega, treba odabrati dobar sadni materijal, odnosno voćku koju želimo. Veoma je bitna i kompatibilnost podloge i kalem grančice.

Najbolje je voće kalemiti po oblačnom vremenu i kada je relativno povećan procenat vlažnosti u vazduhu. Treba izbegavati kalemljenje po kiši, prejakom suncu (preko 20 °C), na temperaturi ispod nule, te po jakom i toplom vetru. Idealna temperatura za kalemljenje bi bila ona između +5 do +10 stepeni °C .

Ako vršimo kalemljenje za sopstvene potrebe i direktno u voćnjacima, kalemljenje "na procep" ili "pod koru" je najprihvatljivije. Način kalemljenja najčešće zavisi od debljine podloge. Za sve podloge debljine 1,5-10 cm i više najbolja metoda je kalemljenje na, „ procep ", dok je kalemljenje na podloge tanje od 1,5 cm najbolje koristiti metode kalemljenja " pod koru " ili " na pup ". Kalemljenje pod koru se često koristi pri prekalemljivanju voćnih zasada kada jednu sortu želimo da zamenimo sa drugom ili pri

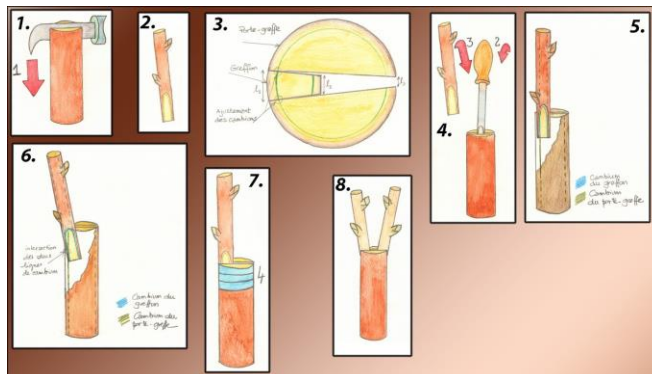
kalemljenju na okućnicama kada se na odnegovanu podlogu kalemi neka autohtona sorta ili pojedine sorte koje se retko sreću u ponudi rasadničara.

Što se tiče kalem grančica najbolje je uzimati ih sa jugoistočne strane krošnje, a po mogućnosti s vrha stabla, a izbegavati kaleme s niskih grana, koje se nalaze do same zemlje. Kalem grančice se uzimaju kada su biljke u zimskom mirovanju, a kalemljenje je najbolje da bude u martu. Od nje izdvajamo dobre grančice, letoraste sa dosta pupoljaka. Takve se čuvaju na hladnom i tamnom mestu do kalemljenja. Možemo ih čuvati i u vlažnoj mahovini, krpi, novinama, stara metoda je i da ih ubodemo u krompir, u oba slučaja ih umotamo u kesu i čuvamo na hladnom.

Najbolje je za kalemljenje koristiti "sveže kaleme". Dakle, kad se odlučite za kalemljenje, taj isti dan ili dan pre nasecite grančice i isti ili naredni dan ih sve potrošite. Ukoliko ih ne iskoristite sve isti dan zabodite ih u jedan obični krompir, jabuku ili grudvu vlažne gline, kako biste sprečili da se osuše. Na taj način ćete te kaleme moći koristiti i nakon 5-10 dana od odsecanja.

Najbolje je kada već imate pripremljenu sadnicu na koju ćete da kalemite željenu vrstu. Kruška se naravno kalemi na krušku, ali mogu se kalemiti i na dunju, glog, a nekada čak i jabuku. Ipak, kruška je savršen izbor. Ako odlučimo da kalemimo sortu kruške na našu sadnicu, možemo pronaći divlju, zatim otići na mesto gde je biljka rasla, na licu mesta nakalemiti u pravom terminu i sačekati da se biljka primi, pa naredne zime tu istu biljku iskopati i preneti na željeno mesto.

Ko ne želi da traži drvo divlje kruške, uvek može da proizvede svoje sadnice. Dovoljno je sakupiti semena dobrih plodova i posejati ih sledeće zime u bašti. Tako se dobija jednogodišnja biljka koja može da se kalemi i nastaje kvalitetan sadni materijal.

Kalemljenje na procep vrši se tako što se grančica za kalemljenje "plemenite" sorte voća takoreći usadi u telo podloge koja je prethodno pripremljena na sledeći način: podloga se očisti od svih bočnih grančica i lišća od zemlje do mesta predviđenog za kalemljenje (obično jedan metar visine od zemlje); zatim se makazama (ako je podloga tanja) ili testerom ako je podloga deblja, izvrši skraćivanje podloge i ostrim skalpelom poravna gornji deo podloge i rascepi kroz sredinu sekirom ili nožem. Grančice sa najmanje jednim, a optimalno sa 2-4 pupoljka je najbolje odrezati neposredno pred kalemljenje voća. Pupoljci ne bi trebali biti u fazi listanja tj u odmaklom stadijumu pupljenja. Nakon toga se u rascepljeni šupljinu (u sredinu) ubaci mali drveni klin koji održava širinu šupljine dok vi

pripremate i uglavite kaleme u podlogu. Kaleme pripremite u obliku klina oštirim sklaperom ili nožem, na način da delovi koji se usađuju u podlogu budu što duži i što veće površine kore i iste (1, 2 ili četiri - zavisno od debljine podloge) usadite u podlogu na način da dođe kora na koru, tj da kora kalema bude poravnata sa korom podloge. Obavezno je premazivanje preseka i podloge i kalem grančica kalem voskom. Nakon toga izolir trakom čvrsto stegnete kalem i umotate ga na način da popunite sve praznine. Ovakvim načinom kalemljenja stvaraju se velike rane pa je zarastanje sporo.

Prijem vijke pri kalemljenju uslovljen je obrazovanjem kalusa na spojnom mestu. Kalus se stvara iz živih ćelija površine preseka podloge i kalem grančice. U njegovom stvaranju su najaktivnije ćelije kambijuma i zato je za prijem kalema značajno da se slojevi kambijuma dodiruju što više. Kako preseki predstavljaju povrede, na tim mestima je deljenje ćelija kambijuma intenzivnije pa u cilju njihovog srašćavanja pritiču veće količine hranjivih materija i kiseonika. Kada novoobrazovani kalus popuni sav prostor između spojenih komponenti dolazi faza njegovog diferenciranja.

Ovaj način kalemljenja se ne koristi tako često u savremenom voćarstvu, ali njegova primena bi bila u očuvanju autohtonih sorata ili stvaranju sopstvenog izbora sortimenta voća koje se može gajiti bez preterane upotrebe hemije.

Sanja Čokojević, dipl. ing. voćarstva i vinogradarstva

Proizvodnja jarog stočnog graška

Osnovnu obradu zemljišta treba obaviti u jesen, a priprema za setvu sastoji se od tanjiranja i drljanja i usitnjavanja setvene površine setvospremačem nekoliko dana pre planirane setve. Kultiviranje tla vrši se pred setvu 8 – 10 cm dubine. Treba upotrebiti 40 – 80 kg/ha azota, 70 – 80 kg/ha fosfora i 80 – 120 kg/ha kalijuma. Fosfor i kalijum dodaju se u osnovnoj obradi, a azot dve do tri nedelje pre setve. Veoma je važno da u početku vegetacije mlade biljke imaju dovoljnu količinu pristupačnog azota u zemljištu, kako usev ne bi zaostao u porastu. Kada dođe do formiranja kvržica na korenu najveći deo azota grašak obezbeđuje azotofiksacijom atmosferskog azota, kao i ostale leguminoze, pa u kasnijim fazama treba biti obazriv pri unosu mineralnih đubriva, naročito azota, čiji višak izaziva veliko bujanje i poleganje useva, neujednačeno cvetanje, produženje vegetacije i neujednačeno sazrevanje.

Jari stočni grašak ima kratak period vegetacije i daje dobar prinos u uslovima visoke temperature. Optimalni rok za setvu jarog stočnog graška traje od poslednje dekade februara do sredine marta. Nema posebne zahteve prema zemljištu, a dobar rezultat daje i na kiselim zemljištima sa pH vrednošću oko 5, što je važno za neka brdska i za zemljišta slabijih proizvodnih svojstava. Posebno dobri rezultati se dobijaju sa graškom za proizvodnju senaže ili silaže. Gaji se kao čist usev ili kao smeša, uglavnom, sa ovsem, mada tritikale ima najčvršće stablo. U toj kombinaciji treba posejati 150 kg semena graška i 30 kg ovsu i ovaj setveni sklop obezbeđuje 40 do 50 tona zelene mase po hektaru. U pogledu plodoređa jari grašak za zrno nema posebnih zahteva. Najviše mu, kao predusev, odgovaraju strnine ili okopavine, ali ne i ostale mahunarke. Grašak ne podnosi monokulturu pa se na istu parcelu seje tek posle 4 – 5 godina. Odličan je predusev svim ratarskim kulturama, jer kao leguminoza ostavlja zemljištu značajnu količinu azota i organskih materija. Stočni grašak kao predusev utiče na povećanje prinosa kultura koje dolaze na istu površinu za 10 – 30 procenata. Grašak je dobar za spremanje silaže ali

i dobijanje zrna koje, u zavisnosti od sorte i uslova gajenje, može da sadrži od 24 pa do 30 procenata proteina. Stočni grašak se odlikuje visokom svarljivošću, ne može u potpunosti da zameni soju, ali gajenjem ove kulture može da se nadomesti manjak proteina biljnog porekla. U odnosu na soju stočni grašak ima neke prednosti, a najvažnija je da njegovo zrno ne sadrži antinutritivne materije tako da u ishrani stoke može da se koristi bez termičke obrade. Takođe, grašak za zrno dostiže tehničku zrelost mnogo pre soje, krajem juna-početkom jula, a i zbog rane setve maksimalno koristi zalihe zimske vlage.

Grašak se seje žitnim sejalicama na 12,5 cm pri čemu razmak biljaka u redu treba da bude veći, a moguća je i setva na 25 cm između redova, zatvaranjem svake druge lule na sejatici. To zavisi od tipa zemljišta i količine padavina. Optimalna dubina setve je 3 – 6 cm, seme klija na 2 – 4 °C. U fazi klijanja može da podnese mraz i do – 6 °C. Optimalna temperatura razvoja je 12 – 18 °C, a za cvetanje 16 – 20 °C. Traži dosta vlage u fazi cvetanja i oplodnje. Međutim, prevelika vlaga može da dovede do poleganja. **Kao nega useva obavlja se** drljanje radi razbijanja pokorice, suzbijanje korova i po potrebi prihranjivanje i navodnjavanje. Najveći prinos daje na dubokim i plodnim zemljištima, ali dobro uspeva na lakšim i peskovitim ilovačama, uz dovoljno vlage. Kada je u pitanju proizvodnja zelene stočne hrane grašak treba kositi kada je u punom cvetu i kada počinje formiranje prvih mahuna. Tada se dobija najkvalitetnija biomasa. Ako je procenat suve materije oko 15% dobijamo prinos suve materije od oko 5-6 t/ha. Ako se priprema silaža grašak se kosi u fazi mlečno-voštane zrelosti, pri sadržaju suve materije od oko 25- 28 procenata. Zbog nejednakog sazrevanja momentat žetve proteinskog graška je relativno teško odrediti, ali princip je da se žetva započinje kada je vlaga oko 20 procenata ili nešto manja. Kada je vlaga 14 do 15% dolazi do oštećenja zrna. Prinos zrna je 3,5 do 5 t/ha, a genetski potencijal skoro 7 t/ha.

U godini kao što je ova, kada je malo površina posejano ozimim žitaricama, a jaroh formi pšenice, ječma i ovsu nema dovoljno na tržištu, preporuka stočarima je setva jaroh krmnog graška, jer bi se na taj način izbegla setva kukuruza u monokulturi.

Srdan Cvetković, dipl.ing.ratarstva

Ishrana priplodnih ovaca, šilježadi i dvizadi

Poseban udeo u ishrani ili tovu šilježadi i dvizadi čine proteinska hraniva, jer od njihovog udela u ishrani zavisi i prirast. **Kvalitetna ispaša** može da posluži kao jedina ishrana ovaca u tovu. Mladi ovnići se pre tova kastriraju, kako bi bili mirniji, bolje koristili hranu i postizali veći prirast. Veoma je važno napomenuti: ukoliko je trava bujna i mlada, šilježadima se mora davati kvalitetno seno kako bi se sprečili poremećaji probavnog trakta, dijareje koja može da utiče na smanjenje prirasta i ukupnu masu grla. **Prelaz na pašu posle zimskog perioda** se mora sprovoditi postepeno i pažljivo, kako ne bi došlo do nadutosti, zbog mlade travne leguminoze (detelinskih smeša, zelenog kukuruza, sudanskih trava, stočnog kelja, stočnog kupusa). Ovo se naravno odnosi na ovce svih starosnih dobi, prelazak se mora sprovoditi polako. Prvih 10 dana početka ispaše treba ih hraniti senom ili nekom drugom kvalitetnom kabaštom hranom. U

proleće se ovce na ispašu puštaju ranije, ali treba sačekati da prođe rosa, ili im se prethodno daje suva kabasta hrana (seno, slama). Ishrana ovaca se sprovodi na pašnjacima na kojima se zemlja prosušila i trava je dovoljne visine. U uzrastu od 6 do 9 meseci, šilježadi predviđenoj za priplod potrebno je obezbediti kvalitetnu pašu; 4kg zelene mase po grlu, silažu 2kg(0,7kg sena) i 100-300gr koncentratne smeše. Grla ostavljena za priplod posle 9-og meseca se hrane do 16 meseci, do vremena korišćenja za prvi pripust (prvu oplodnju).

Ishrana priplodnih ovaca

Ishranu priplodnih ovaca možemo podeliti na nekoliko kategorija, tačnije perioda:

Period oplodnje – mrkanje (pripust)

Ovcama je potrebno pojačati ishranu dve do tri nedelje pred sezonu pripusta, što se može postići uvođenjem kvalitetnije ispaše, pored toga priplodnim grlima treba obezbediti i 100 do 200gr kvalitetne smeše, zajedno sa 5 do 10gr mineralne smeše. Ovim se **povećava prozivodnja jajnih ćelija**, kako bi se dobilo više jagnjadi. Ukoliko se ne raspolaže kvalitetnom ispašom, ishrana ovaca se dopunjuje sa 200 do 500gr koncentrata po ovcu na dnevnom nivou. Ovakvu ishranu priplodnih ovaca treba nastaviti posle sezone oplodnje još tri nedelje, jer su prve dve nedelje veoma važne – tada se jaja pričvršćuju za zid materice. Ovcu je takođe potrebno obezbediti dodatnu energiju (hranu) jer se time dobija broj dobijene jagnjadi. Mogu se očekivati različite reakcije na povećanu ishranu u zavisnosti od starosti ovce, telesne kondicije i godišnjeg doba; odrasle ovce bolje reaguju od mladih, ovce sa boljom telesnom kondicijom ne reaguju na poboljšanje ishrane. Takođe ukoliko je ovca predebela, ovulacije neće biti, te se mora uvesti “dijeta” dok ne dođu na zadovoljavajuću težinu. Svakako je najisplativije ishranu priplodnih ovaca sprovoditi na kvalitetnim pašnjacima u prolećno/letnjem periodu gde je veliki broj različitih trava, ali se mora mora uvrstiti koncentrovana prihrana (ječam, ovas, suncokretova i sojina sačma, kukuruz). Vreme trajanja dnevne ispaše treba da bude oko **4-5 sati dnevno, uz dodatak 300-400gr smeše po ovcu**.

Period bremenitosti – sjagnjenosti

U odnosu na period oplodnje u prva tri meseca bi trebalo **povećati smešu koncentrata od 200 do 300gr** uz mineralne i naravno dobru pašu. Tokom 4-6 meseci nakon oplodnje ovce nemaju veće potrebe za hranom. Bilo bi poželjno da bar trećina hrane bude lucerka. U ovom periodu se za ishranu ovaca koristi obično od 1,5 do 2 kg sena i 2 do 3 kg kvalitetne silaže ili krtolastih plodova, kada je zimski period u

pitanju. Ukoliko se pretera u ishrani u ranoj i srednjoj bremenitosti, može dovesti do razvoja velikih jaganjaca i teških jagnjenja. U periodu intenzivnog razvoja ploda, tačnije oko **6 nedelje pred jagnjenje**, povećava se potreba za hranom, tada se uz uobičajeni obrok (pašu) postepeno uvodi kukuruzna ili neka druga prekrupa **200-400gr sa dodatkom minerala do 25gr**. Pred jagnjenje joj se daje samo kvalitetno seno i to u smanjenoj količini. Dnevne potrebe u paši sjagnjenih ovaca se kreću od 5 do 7kg, orijentaciono. Treba uzeti u obzir da sjagnjene ovce, osim što daju određene količine mleka, “proizvode” i vunu, tako da se na osnovu toga određuje potreba u hranljivim materijama.

Ishrana ojagnjenih ovaca

Potrebe ojagnjenih ovaca znatno su veće od potreba sjagnjenih ovaca. Nakon jagnjenja ovci se daje **topli napoj vode sa oko 200gr pšeničnih mekinja**, a sledećih par dana samo kvalitetno seno. Ovaj napoj se daje i naredna dva dana uz povećanje gramaže mekinja (300gr, 400gr) zatim se do sedmog dana uvodi koncentrovana smeša zbog laktacije. Posle 10 dana se može davati silaža uz pašu (postepenim uvođenjem), zatim oko 400gr koncentrata (600gr za ove koje nose blizance) i mineralne smeše (stočna kreda, koštano brašno, stočna so). Nakon 6 nedelja, ukoliko se sprovodila dobra ishrana ovaca, uspostavlja se ravnoteža između potreba ovce i količine unetih hranljivih materija, potrebno je sprečiti prekomerno trošenje ranije stvorenih “rezervi”. Količina koncentratnih smeša (prekrupa kukuruza, ovasa, ječma, mekinje ili repini rezanci itd.) se **povećava dva puta u toku 8 nedelja nakon jagnjenja**. Ovcama više odgovaraju nežnije i niske vrste trava. U prva dva meseca kada se luči najveća količina mleka, ovce se hrane sa 4-6kg silaže (50%kukuruz + 50% leguminaze), senom (paša) oko 0,6kg i manje slame. Dnevne potrebe u paši ovaca u laktaciji mogu biti od 8 do 12kg, te im treba obezbediti površine sa najkvalitetnijom pašom.

Ishrana ovnova

Ovnove treba držati odvojeno od ovaca, najbolje ih je držati pojedinačno, u zavisnosti od potreba, tačnije čemu su namenjeni. Ovo je preporuka posebno u periodu **pripreme za sezonu pripusta**. Svakako hrana za ishranu ovnova mora biti kvalitetna, prvenstveno ukusna i lako svarljiva, zbog situacija koje smo već pomenuli (nadutost i sl.) Ovnovi se pretežno gaje zbog priploda, pored proizvodnje mesa i vune. Kod ishrane **priplodnih ovnova** izdvajaju se tri faze: faza mirovanja, priprema za sezonu parenja i faza pripusta (parenja)

1. **Ishrana u fazi mirovanja:** cilj ove faze je održanje ovnova u dobroj kondiciji, mišićavi, što se postiže kvalitetnom kabastom hranom tokom većeg dela godine. U proleće i leto je paša idealan način ishrane. Ovnovima slabije kondicije, **6 do 8 nedelja pre sezone parenja** se pojačava hrana, koja pored paše treba da sadrži 0,5- 1kg smeše koncentrata sa ovsem i ječmom, kao i proteinska hraniva. Ovnovi ne smeju biti gojazni, jer to direktno utiče na polnu aktivnost, pokretljivost i proizvodnju semena.
2. **Ishrana u fazi pripreme za sezonu parenja:** cilj ove faze je popravljjanje kondicije, proizvodnja semena i dobijanje na vitalnosti spermatozoida. Priprema ovnova za parenje je obično kraj leta kada je paša lošeg kvaliteta, ishrana im se dopunjuje kvalitetnim senom i koncentratom, 400 do 500gr dnevno. Period pripreme za sezonu parenja bi trebalo da **traje 2 meseca**, koliko je ovom procesu i potrebno. Bitno je napraviti odgovarajući odnos kabaste hrane i koncentrata, koji ako se poremeti može da izazove poremećaj varenja u buragui da dovede i do zdravstvenih problema, koji se mogu odraziti na plodnost ovnova.
3. **Ishrana u fazi onog glavnog, parenja(pripusta):** cilj ove faze je sasvim jasan – oplodnja ovaca, ali i očuvanje kondicije grla. Tokom ovog perioda/faze količina sena se ograničava na 1-1,5kg na dan, tokom zime se daje i silaža 4-5 kg na dan i sočni plodovi. U letnjem periodu se koristi sveža zelena hrana 10-12 kg na dan. Koncentrovane smeše mogu da se sastoje od: prekrupe ovsa 50%, prekrupe kukuruza 25%, pšeničnih mekinja 15% i sačma suncokreta 10%. Međutim bez obzira na adekvatnu ishranu, ovnovi u ovoj fazi izgube na masi.

Nakon završene sezone pripusta, obroci se smanjuju, ali treba obratiti pažnju na istrošenost ovnova, te im u skladu sa tim smanjivati obroke. Posebno se gaje i neguju mladi priplodni ovnovi.

Ishranu ovnova treba organizovati tako da se obezbedi priplodna kondicija tokom cele godine, a zatim i visoka produkcija vune.

Nedeljko Pipović, dipl.ing. stočarstva

Zimska zaštita voćaka

Trenutno je, još uvek, aktualno orezivanje voćaka. Treba odstraniti , osim suvišnih lastara i zaražene i izmrzle delove. Ujedno i snimiti zdravstveno stanje i prisutne štetočine u zasadima. Pa prema tome i planirati zimsku zaštitu voćnjaka.

U periodu od opadanja lišća do bubrenja pupoljaka, paraziti i štetočine koje su se intenzivno hranile i razmnožavale na voćkama i vinovoj lozi, miruju u određenom stadijumu, otpornom na niske temperature. Da bi se utvrdilo njihovo prisustvo neophodno je pregledati zasade pod voćem i vinovom lozom tokom zimskog perioda i na osnovu utvrđenog stanja odlučiti da li ima potrebe i kakve, za zimskim tretmanom, Zimsko prskanje se izvodi radi suzbijanja, prezimljavajućih formi parazita i štetočina (jaja, larvi, imaga).

Prezimljuju na granama, stablu, u pupoljcima, ispod kore, u pukotinama kore: *Quadraspidiotus perniciosus* – kalifornijska štitasta vaš, *Panonychus ulmi* – crvena voćna grinja, *Aphis pomi*- zelena jabukina vaš, *Myzus persicae* – zelena breskvina lisna vaš, *Lecanum corni* -štitasta vaš, *Eriosoma lanigerum* – krvava vaš, *Anthonomus pomorum* – cvetojed, *Psylla pyri* – obična kruškina buva, *Hyponomeutamalinelus* – jabukov moljac, *Adoxophyes reticulana* – smotavac pokožice ploda i dr.

Quadraspidiotus perniciosus

Psylla pyri

Od prezimljujućih formi patogena, prouzrokovala bolesti, suzbijamo: *Venturia inaequalis* i *V. pirina* – čađavosti i pegavost lista i krastavost plodova jabuke i kruške, *Erwinia amylovora* – bakteriozna plamenjača jabučastih voćaka. *Monilinia laxa* –sušenje cvetova,grana i grančica, *M. fructigena* – prouzrokovalac truleži plodova, *Taphrina deformans* - kovrdžavost lišća breskve, *Taphrina pruni* - rogač šljive i dr.

*Venturia inaequalis**Erwinia amylovora**Taphrina deformans*

Zimsko zaštita ima za cilj da smanji brojnost štetočina, koje su se prenamnožile tokom vegetacije. Prskanjem se ne uništavaju štetočine u potpunosti, ali se smanjuje njihova brojnost za narednu vegetaciju i primenjuju se samo za one štetne vrste gde ima efekta. Ovu operaciju treba izvršiti odmah nakon orezivanja i iznošenja grana iz voćnjaka a to je kraj februara početak marta. Tretiranje obaviti po lepom, tihom i sunčanom vremenu, na temperaturi većoj od 7 ° C. Temeljno oprskati (okupati) voćku, sa dovoljne količine spravljene čorbe, kako bi preparat dospeo do svih delova biljke. Ako je oko stabla suvo lišće, oprskati i njega. Koštičavo voće se tretira nešto ranije od jabučastog.

Uništavanjem ili zaoravanjem opalih listova, smanjuje se populacija patogena i štetočina. Ovo se najbolje postiže tretiranjem opalog lišća 5% rastvorom uree u količini od 1000 L/ha, čime se značajno smanjuje infektivni potencijal, i više od 60%. Kod jabučastih voćaka, obratiti pažnju na osušene grane sa lišćem koje ostaje da visi na grani, što ukazuje na prouzrokovača bakteriozne plamenjače (*Erwinia amylovora*), kao i rak rane. Prilikom rezidbe, treba odstraniti obolele grane, od mesta oboljenja prema stablu za 30–50 cm i obavezno ih spaliti. Alat posle svakog reza dezinfikovati u 96% etanol (ili varikinu), a rane treba premazati 1 % rastvorom bakarnih preparata. Veće preseke na stablu prilikom rezidbe trebalo bi zatvoriti kalemarskim voskom.

Kod nas je registrovano više preparata, za suzbijanje prezimljavajućih formi insekata, za zimsko i rano prolećno prskanje: akt. m. parafinsko ulje: Nitropol S, Letol EC, Belol, Galmin, Belo ulje. Koriste se u koncentraciji 1 – 4%. Manje koncentracije idu za koštičavo, a veće za jabučasto voće.

Ovim preparatima se dodaju bakarna sredstva: akt.m. bakar oksihlorid, bakar hidroksid, bakar sulfat, bakar oksid (Preparati: Bakar oksihlorid, Funguran OH, Everest, Cuproxate, Cuprablau Z i dr.) Sve preparate koristiti po preporuci proizvođača. Na tržištu postoje i gotove kombinacije mineralnog ulja i bakarnih preparata (Crveno ulje, Plavo ulje) i one idu do kretanja vegetacije (faza mišjih ušiju).

Zaštitu obavljati uz obavezno korišćenje propisane zaštitne opreme.

Živorad Jovanović, dipl.ing. zaštite bilja

Menadžment na poljoprivrednim gazdinstvima

U privredi i društvu postoje različite delatnosti, kao što su: industrija, medicina, poljoprivreda, rudarstvo, trgovina, hotelijerstvo i turizam, obrazovanje, zdravstvo, kultura, državna administracija, javna preduzeća.

Svaka od ovih oblasti ima svoj menadžment, koji koristi naučna saznanja opšte nauke o menadžmentu usklađene sa karakteristikama u radu pojedinih oblasti. Tako se pored opšteg menadžmenta, javljaju takozvani specijalizovani, odnosno granski menadžmenti između kojih je i menadžment u poljoprivredi.

Menadžment u poljoprivredi se deli u dve kategorije:

1. Strateški menadžment
2. Operativni menadžment

Strateški menadžment je značajan za dugoročno poslovanje i plansko vođenje ekonomije poljoprivrednog gazdinstva.. Predstavlja donošenje poslovnih odluka od značaja za buduće poslovanje poljoprivrednog gazdinstva. Donošenje strateških odluka na poljoprivrednim gazdinstvima se uglavnom zasniva na određivanju strukture proizvodnje u narednom periodu. U poljoprivredi, za razliku od drugih privrednih grana nije lako i brzo menjati strukturu proizvodnje zbog čega je i odgovornost menadžmenta, odnosno nosioca poljoprivrednog gazdinstva koji donosi odluke veoma velika. U nekim sektorima poljoprivrede, kao što je voćarstvo ili vinogradarstvo, ciklus proizvodnje je dugoročan, pa je za preorijentisanje proizvodnje prema tržišnoj tražnji u kraćem roku nemoguće. Zato su i strateške odluke nosioca gazdinstva, odnosno poljoprivrednog proizvođača koji je ujedno i menadžer, bitne za dugoročno pozitivno ekonomsko poslovanje poljoprivrednog gazdinstva. Donošenje strateških odluka zahteva od menadžera gazdinstva definisanje vizije i misije gazdinstva, poslovnih 5 ciljeva, analizu raspoloživih resursa, analizu okruženja i odlučivanje o strategiji proizvodnje (strukturi, obimu, plasmanu proizvodnje,...). Operativne odluke se donose na kraći vremenski period od strateških odluka. Donošenje odluka na poljoprivrednom gazdinstvu treba da se zasniva na evidentiranju koje treba da kontroliše upotrebu resursa i da se njima upravlja.

Da bi u svakom trenutku znao kuda ide njegov biznis, proizvođač (menadžer) mora da ima jasnu sliku o svojoj trenutnoj poziciji.

Osnovni razlozi vođenja evidencije na farmama su:

- Poređenje sa predhodnim godinama i sa drugim sličnim gazdinstvima;
- Da se olakša planiranje budućih aktivnosti i donošenje pravih poslovnih odluka;
- Da se izmeri finansijski uspeh u poslovanju gazdinstva.

Vođenje evidencije na nekom poljoprivrednom gazdinstvu može biti od koristi pri donošenju ispravnih odluka u zavisnosti da li su podaci tačnii.

Svako gazdinstvo (farma) je jedinstveno i specifično, kako u pogledu resursa kojima raspolaže, tako i u pogledu sposobnosti onoga ko donosi poslovne odluke.

U praksi se često dešava da farmeri koji vode knjigovodstvo precene prihode svoje farme i podcene ukupne troškove (troškove proizvodnje i troškove života članova farme). U ovakvim situacijama sve odluke koje budu donete na osnovu ovih evidencija biće pogrešne i mogu ostaviti dugoročne posledice na poslovanje farme.

Pogrešne odluke koje mogu biti donete na ovaj način u poljoprivredi se pre svega odnose na strukturu proizvodnje (pogrešan odabir linija proizvodnje), šta proizvoditi, koje inpute koristiti, koliko koristiti pojedine inpute, koje oblike finansiranja koristiti, kako i gde prodati proizvode. Jednom formirane odluke treba kontinuirano analizirati i eventualno korigovati ukoliko to zahtevaju važeći tržišni uslovi. Razlozi zbog kojih su odluke podložne analizi i korekcijama su pre svega kretanje tržišnih cena koje može biti mesečno, nedeljno, dnevno.

Zavisno je od mnogih faktora:

od klimatskih uslova,

agrarne politike,

odnosu uvoza i izvoza

kao i od ostalih faktora koji utiču na ponudu i potražnju nekog poljoprivrednog proizvoda.

Drugi faktor koji u velikoj meri utiče na korekciju odluka su razvoj novih sorata, sredstava za zaštitu bilja, dopuna stočnoj hrani, savremenija mehanizacija, alati i priključne mašine.

Promene koje se odnose na pojavu novih zakona u poljoprivredi, zaštiti životne sredine, uredbe, zakoni, takođe mogu uticati na korekciju unapred donešenih odluka.

Na osnovu karakteristika odluka koje poljoprivredni proizvođač/menadžer na poljoprivrednom gazdinstvu mora da donese, definišu se i karakteristike menadžera poljoprivrednog gazdinstva:

- Sposobnost da organizuje i izvršava zadatke i ciljeve koje postavlja u dogovoru sa članovima svog domaćinstva,
- Dobro razume agrotehnoške i ekonomske aspekte proizvodnje i prodaje poljoprivrednih proizvoda,
- Sposobnost da komunicira sa okruženjem kako bi obezbedio kvalitetne informacije neophodne za poslovanje i
- Da na bazi prikupljenih informacija donosi kvalitetne odluke u poslovanju.

Dragan Kolčić, dipl.ing.agroekonomije

Poštovani Poljoprivredni Proizvođači ,

Posetite internet stranicu www.agroponuda.com a u koliko Vi želite da ponudite svoj proizvod na prodaju obratite se nama . **Poljoprivredna Stručna i Savetodavna Služba „POLJOSERVIS“ d.o.o. Knjaževac** sa sedištem u ulici Knjaza Miloša br. 75 , 19350 Knjaževac ili tel.019/730-888

KONTAKTIRAJTE
SVOG SAVETODAVCA
I OBJAVITE PONUDU
VAŠIH PROIZVODA!

AGROPONUDA
BERZA POLJOPRIVREDNIH PROIZVODA SRBIJE

www.stips.minpolj.rs

**Cene voća i povrća - kvantitativne pijace u Srbiji
za period 18.- 24.02.2019. godine**

Jedinična mere din/kg	Centralna Srbija					Vojvodina	
	Belgrad	Kragujevac	Novi Sad	Ljubljana	Subotica	Novi Sad	Subotica
Maranas (Marion)	120	110	120		110	120	120
Čeršoban (Cherishan)	100	100	100		90		100
Maranas crna sorta (Marion black other)	200						
Jabuka Apple (Apple, Golden)	80			14	80		
Jabuka crvena sorta (Apple, Golden Delicious)	40			23			
Jabuka Green Grini (Apple-Green Grini)	40			14	20		
Jabuka ostale (Apple other)	50	50	25			50	30
Kivi (Kiwi)	110	100	120			100	
Kivi (Kiwi)		80	110		100		100
Limon (Lemon)	70	100	100	80	100	100	
Limun (Lemon)		100	110	80	100	100	100
Limon (Limon)	120				100	100	100
Limunada (Lime)	80	80	90	10	90	100	100

Jedinična mere din/kg	Centralna Srbija					Vojvodina	
	Belgrad	Kragujevac	Novi Sad	Ljubljana	Subotica	Novi Sad	Subotica
Paprika (Pepper)	180		180	100	220		
Čaršaba (Charaba)	40	40	40	50	30	40	40
Karabul (Karabul)	180	100	180	100	170		200
Paprika-BAMA (PAPRIKA BAMA)	270		280	170		250	
Krompir (Potato)	60	50	60	50	65		60
Kupus (Cabbage)	60	40	70		55	70	50
Čičak bel (Cichak)	280	300	400	300	290	300	300
Čičak crn (Cichak)	70	70	80		80		80
Paprika bel (Pepper white)	280				100		
Paprika-crna (Pepper black)			280		280	250	
Paprika-Bija (Pepper Bija)	250						
Pomidor (Tomato)	150		100	100		200	
Pomidor bel (Tomato white)	180	180			200	200	200
Pomidor (Tomato)	130	180	150	150		180	
Šljunčica (Shljunčica)	180		100	80	180		
Šljunčica (Shljunčica)	150	200	180	170		180	
Šljunčica (Shljunčica)	100		80	10	80	100	
Šljunčica (Shljunčica)	40	60	50	40	50	30	70

Cene vođa - zelene piljave u Srbiji za period 18. - 24. 02. 2019. godine

Zelena zona odvođa	CENTRALNA SRBIJA													KOPNOVANA								
	Beograd Subotica	Čačak	Kragujevac	Kraljevo	Kostolac	MR	Novi Pazar	Prokupac	Šabac	Vrnjača	Zajecar	Ladovani	Kabac	Užice	Kitka	Novi Sad	Pancevo	Sombor	S. Petrovica	Subotica	Zrenjanin	
Banatski (Banat)	150	140	130	140	130	140	140	120	120	120	120	120	120	120	140	130	130	130	150	130	130	120
Beograd (Beograd)	150	130		135		130	120		110						140	120	130	130		130		
Čačak (Čačak)	230	230									300				250	260	230	230				
Kragujevac (Kragujevac)	230	230					400								200	200	230	230				
Kraljevo (Kraljevo)	60	60	40		50	50	50	30	30	40	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
Kostolac (Kostolac)	70	60	40		50	50	50	40	40	40	40	40	40	40	50	50	50	50	50	50	50	60
Novi Pazar (Novi Pazar)	70	60	40		50	50	50			30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	60
Prokupac (Prokupac)	60	60	40	20	30	30	40	40	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
Šabac (Šabac)	230	180	160	110	130	130	130	130	130	130	130	130	140	130	130	130	130	130	130	130	130	130
Užice (Užice)	120	130		130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130
Vrnjača (Vrnjača)	150	140	110	130	120	140	130	130	110	120	120	120	120	120	120	120	120	120	120	120	120	120
Zajecar (Zajecar)	150	140	120	130	130	130	140	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130
Ladovani (Ladovani)	1000	1000	800	800	1000	800	800	800	800	800	800	800	800	800	800	800	800	800	800	800	800	800
Novi Sad (Novi Sad)	150	130	110	130	120	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130	130

Cene žive stoke - stočne pijače u Srbiji za period 18. - 24.02.2019. godine

Jedinica mere din/kg	Težina/ uzrast	Rasa	Centralna Srbija													Vojvodina												
			Beograd	Čačak	Kragujevac	Kraljevo	Loznica	NIS	Pirot	Požarevac	Smederevo	Vranje	Zajecar	Leskovac	Šabac	Uzice	Kikinda	Novi Sad	Pančevo	Sombor	S.Mitrovica	Subotica	Zrenjanin					
Blkovi	>500kg	SM	280																						270			
Đvlske	sve težine	sve rase	220	200	150	150																						
Jagnjad	sve težine	sve rase	300	250	200	250	300	300	300	300	280	280	270	260	300										280	280	250	
Jarad	sve težine	sve rase		180	200	200	200				230	210														230		
Junad	350-450kg	sve rase								230																230		
Junad	>480kg	sve rase							250																	290		
Koze	sve težine	sve rase		120		150	100					120																
Krave za slanje	sve težine	HF																								140		
Krave za slanje	sve težine	SM													150	150	150									150	160	
Kimnače za kimnje	>120kg	sve rase		150	150	120	100																			90	100	
Ōvca	sve težine	sve rase	150	160	120	130	150	160			120	160	150	140	140											120	140	
Prasad	15-25kg	sve rase	220	220	200	160	240	220	270	230	230	220	250	210	230	240										240	180	250
Prasad	<=15kg	sve rase	230	230			250		280	240	230	230	270													250		
Telad	80-160kg	SM				480		450	380	480	390	370	500															
Tovfljenici	80-120kg	sve rase		140	150	130	130	160		140	150	140	140	125												130	120	130
Tovfljenici	>120kg	sve rase		130	160	120		130		130	130	110															110	
Šlještad	sve težine	sve rase	220								170	200																

